

3. Данильченко О.С. Природні особливості формування стоку річок Сумського Придніпров'я / О.С. Данильченко, Б.М. Нешатаєв // Фізична географія та геоморфологія. – 2010. – Вип. 3(60). – С. 206-215.

4. Екологічний паспорт Сумської області станом на 01.01.2010 р. – Суми: ПКП «Еллада S», 2010. – 110 с.

5. Нешатаєв Б.Н. Региональные природно-территориальные комплексы Сумского Приднeпровья / Б. Н. Нешатаев, А. А. Корнус, В. П. Шульга // Наукові записки СумДПУ ім. А. С. Макаренка. Екологія і раціональне природокористування. – Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2005. – С. 10-31.

6. Корнус А.О. Географія Сумської області: природа, населення, господарство / А.О. Корнус, І.В. Удовиченко, Г.Г. Леонтьєва, В.В. Удовиченко, О.Г. Корнус. – Суми: ФОП Наталуха А.С., 2010. – 184 с.

ОЦІНКА ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ У ШОСТКИНСЬКОМУ РАЙОНІ

Єрмак Н.В.

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Демографічна ситуація будь-якого регіону є результатом і відображенням його соціально-економічної ситуації, а також впливовим чинником суспільного розвитку. У зв'язку з цим і виникає потреба деталізації демографічних досліджень. Демографічна ситуація, що склалася як в Сумській області, так і Шосткинському районі зокрема, оцінюється як кризова. Спостерігається значне скорочення чисельності населення, зниження народжуваності, підвищення рівня смертності, суттєві диспропорції статеві-вікової структури, збільшення кількості розлучень тощо. Всі вищеназвані проблеми слід розглядати як першочергові інтереси району задля знаходження оптимальних шляхів їх врегулювання та вирішення. Таким чином, це обумовлює важливість і актуальність детального вивчення населення Шосткинського району та проблем його відтворення.

Науковцями постійно здійснюється спостереження за демографічною ситуацією в області. Вивченню демографічних процесів у досліджуваному регіоні присвячені наукові публікації О.Г. Корнус [3; 4], А.О. Корнуса [2], Г.Г. Леонтьєвої, С.І. Сюткіна [6] та ін.

Метою статті є аналіз динаміки демографічної ситуації у Шосткинському районі та характеристики основних шляхів щодо вирішення демографічної проблеми на регіональному рівні.

Демографічні процеси, які відбуваються в Шосткинському районі, відображають загальнообласні тенденції кризової демографічної ситуації. За даними головного управління статистики у Сумській області станом на 01.01.2017 р. кількість наявного населення у Шосткинському становить 20429 осіб, що становить 1,8% від наявного населення Сумської області, а кількість постійного населення – 20666 осіб (1,2%). Порівнявши динаміку чисельності населення у період з 2013 по 2017 рр., можна сказати, що відбувається постійне

зменшення чисельності населення. Так, за зазначений період наявне населення скоротилось на 4,6%, а постійне населення – 4,8% (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка чисельності населення Шосткинського району протягом 2013-2017 рр.
(побудовано за даними [1; 5])

Статеві-вікова структура населення є одним із важливих демографічних показників. Зміни у статеві-віковому складі населення в свою чергу спричиняють зміни у природному та міграційному русі населення, а також впливають на процеси подальшого відтворення населення. З аналізу статистичних даних щодо розподілу постійного населення за статтю (табл. 1) можна сказати, що частка жінок є більшою, як у 2002 р. так і у 2017 р. Варто зазначити, що кількість чоловіків на 1000 жінок зросла, порівнюючи дані зазначених років. Переважання жінок у статевій структурі пояснюється меншою часткою смертності жінок та тим, що значна кількість чоловіків мігрує за межі області та країни.

Таблиця 1

Розподіл постійного населення за статтю в Шосткинському районі

2002		2017		На 1000 жінок припадає чоловіків	
чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	2002	2017
11185	12564	9806	10860	825	903

Вік є однією з головних демографічних ознак, яка визначає соціальну роль людини. Проаналізувавши статистичні дані розподілу постійного населення за окремими віковими групами у досліджуваному районі, можна сказати, що найбільшу частину населення району становлять особи у віці 15-64 роки (66,5%), а частка населення у віці 65 і старше майже у два рази перевищує частку населення у віці 0-14 років. Коефіцієнт старіння в районі дослідження становить 22%, що згідно шкали демографічного старіння ООН відповідає рівню старого населення. Таким чином, можна зазначити, що в Шосткинському районі виражена тенденція до «старіння населення» (табл. 2).

**Розподіл постійного населення за окремими віковими групами
(станом на 01.01.2017 р.)**

Чисельність населення, осіб	у тому числі у віці			у % до всього населення у віці		
	0-14 років	15-64 роки	65 років і старшому	0-14 років	15-64 роки	65 років і старшому
20666	2371	13737	4558	11,5	66,5	22,0

Одним із головних чинників, що впливає на загострення демографічної кризи у Шосткинському районі є низька народжуваність, яка здійснює вирішальний вплив на характер відтворення населення. На народжуваність впливає ряд причин: економічних, соціальних, психологічних та біологічних. Аналізуючи рівень народжуваності за період 2012-2016 рр. можна сказати, що найвищий показник був зафіксований у 2013 р. і коефіцієнт народжуваності становив 8,3‰, а найнижчий – у 2016 р. (6,2‰). В динаміці народжуваності не прослідковується чіткої тенденції зменшення чи збільшення. За останні п'ять років її рівень хаотично зростає та спадає з кожним роком (рис. 2). Слід відмітити, що за 2016 р. в районі народилася однакова кількість як дівчат так і хлопців – 64 особи.

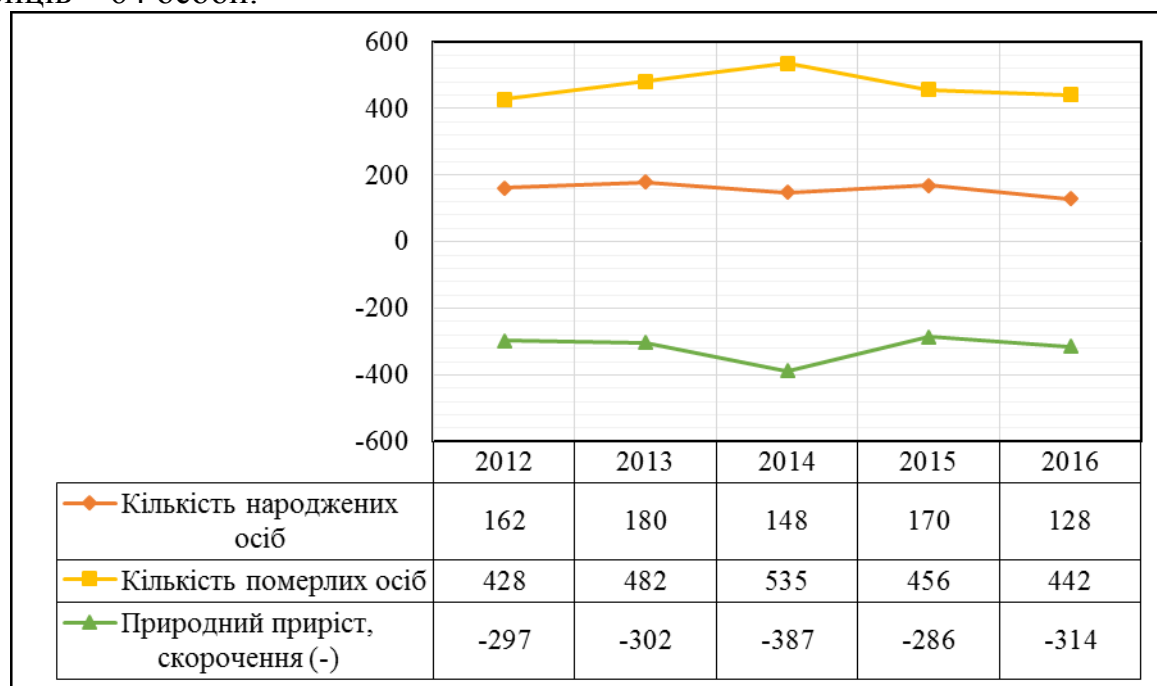

Рис. 2. Природний рух населення за період 2012-2016 рр. (побудовано за даними [1; 5])

Ще одним показником за яким оцінюється демографічна ситуація є смертність населення. У Шосткинському районі показники смертності перевищують показники народжуваності. На високий коефіцієнт смертності в районі впливає висока частка людей пенсійного віку, висока захворюваність населення, низький рівень медичного обслуговування, низький рівень та несприятливі умови життя і праці значної частини населення, поширеність шкідливих звичок та нехтування нормами здорового способу життя [3].

Аналізуючи показники смертності, можна зробити висновок, що коефіцієнт смертності теж не має чіткої тенденції зменшення чи збільшення. В

період з 2012 р. по 2014 р. він збільшився і сягнув найвищого значення 25%. Проте вже до 2016 р. він зменшився і становив 21%. Згідно статистичних даних найбільша кількість смертей спостерігається від хвороб системи кровообігу, новоутворень та хвороб системи травлення [4].

Основним джерелом формування населення є його природний приріст, який є результатом взаємодії процесів народжуваності та смертності (рис. 2). У Шосткинському районі спостерігається тенденція природного скорочення населення. Найбільший коефіцієнт природного скорочення населення був зафіксований у 2014 р. і становив -18%.

Міграційний рух населення – ще один показник, який впливає на демографічну ситуацію в Шосткинському районі (рис. 3).

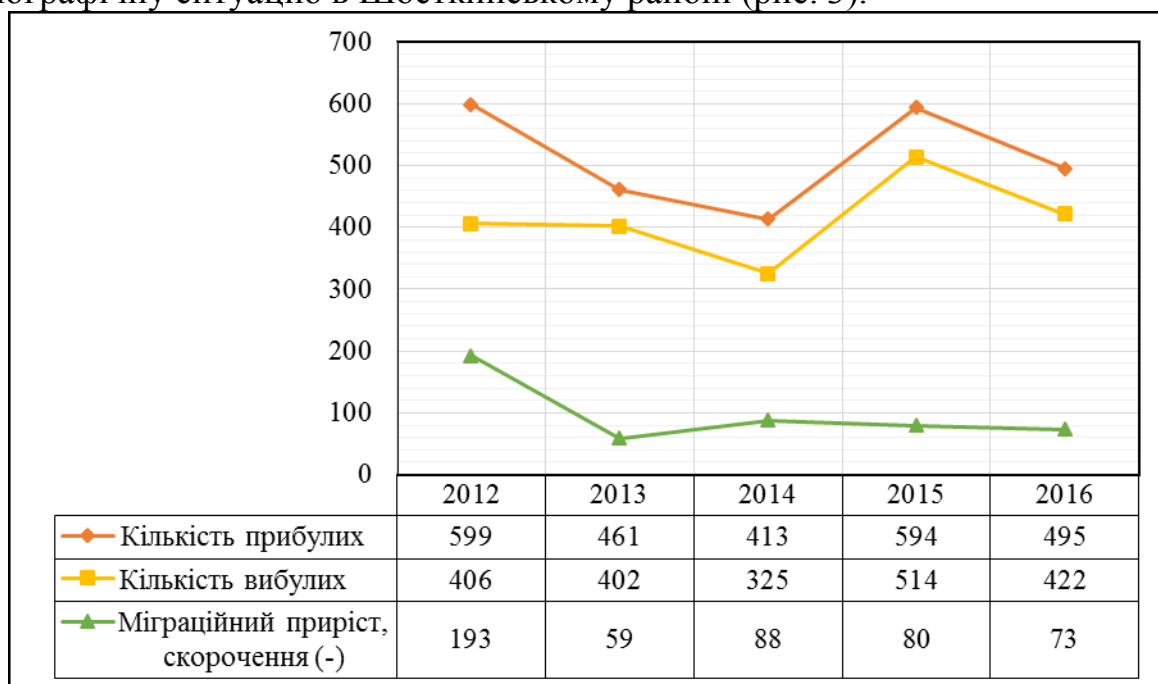

Рис. 3. Міграційний рух населення за період 2012-2016 рр. (побудовано за даними [1; 5])

Аналізуючи рівень міграційного руху населення за період 2012-2016 рр. можна сказати, що в районі спостерігається позитивне сальдо міграції, але прослідковується чітка тенденція до його зменшення. Найбільша різниця між кількістю прибулих і вибулих осіб була зафіксована у 2012 р. і становила 193 особи.

Висновки. Підсумовуючи можемо сказати, що демографічна ситуація в Шосткинському районі залишається достатньо складною та нестабільною. Для району характерним є: постійне зменшення чисельності населення, виражена тенденція до «старіння населення», не прослідковується чітка динаміка у зменшенні чи до збільшенні коефіцієнта народжуваності, показники смертності значно перевищують показники народжуваності.

Для подолання, або принаймні, пом'якшення демографічної ситуації в Шосткинському районі основні зусилля на сучасному етапі мають бути направлені на стимулювання народжуваності, підвищення рівня медичного обслуговування. Потрібно розробити програми подолання бідності на основі зростання доходів та рівня життя всього населення, забезпечити ефективну

зайнятість, яка має стати надійною гарантією належного рівня життя, створення широкої мережі державних та недержавних служб соціальної допомоги, підвищення рівня освіти населення.

Література

1. Головне управління статистики у Сумській області: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.sumy.ukrstat.gov.ua
2. Корнус А.О. Географія Сумської області: природа, населення, господарство / А.О. Корнус, І.В. Удовиченко, Г.Г. Леонтьєва, В.В. Удовиченко, О.Г. Корнус. – Суми: ФОП Наталуха А.С., 2010. – 184 с.
3. Корнус О.Г. Оцінка демографічної ситуації у Сумській області / О.Г. Корнус // Наукові записки Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка. Серія географічні науки. – 2012. – № 3. – С.46-50.
4. Корнус О.Г. Територіально-нозологічна структура захворюваності населення Сумської області: монографія / О.Г. Корнус, А.О. Корнус, В.Д. Шищук – Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. – 172 с.
5. Населення Сумської області за 2016 рік: демографічний щорічник / За ред. Л.І. Олехнович. – Суми: Головне управління статистики у Сумській обл., 2017. – 482 с.
6. Сюткін С.І. Географія населення: навч. посібник / С.І. Сюткін. – Суми: ВПП «Фабрика друку», 2015. – 128 с.

ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ ОСОБЛИВОСТІ МЕДИКО-ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ У РЕГІОНІ (МАТЕМАТИКО-СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ НА ПРИКЛАДІ РІВНЕНСЬКОЇ ТА ГОМЕЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ)

Барановський М.О., Барановська О.В., Гребень А.О.

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

В останні роки, у зв'язку із сталою тенденцією до зростання показників захворюваності населення та погіршення демографічної ситуації в регіонах України, все більшої актуальності набувають дослідження, метою яких є встановлення причин цього явища. На побутовому рівні, а також в окремих наукових дослідженнях, існує твердження про те, що усі проблеми, починаючи від низької народжуваності і завершуючи смертністю від певних видів хвороб, зумовлені “складною екологією”. У багатьох випадках вплив, зокрема екологічних чинників на медико-демографічні показники якщо не абсолютизується, то принаймні перебільшується. Очевидно, що екологічний чинник має певний вплив на показники захворюваності населення, а через них – і на загальні показники смертності. Проте наскільки значним є цей вплив? Як він проявляється і як його оцінити?

Найпоширенішим методом, який часто використовується для оцінки залежності між екологічними характеристиками та показниками медико-демографічної ситуації, є кореляційний аналіз. При відносній простоті його застосування, кореляційний аналіз дозволяє орієнтовно визначити наявність взаємозв'язку між різними показниками [1]. Однак з його допомогою